

Spółeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw a polityka społeczna

Dr hab. Ryszard Szarfenberg
Uniwersytet Warszawski
Instytut Polityki Społecznej
rszarf.ips.uw.edu.pl

Prezentacja przygotowana na seminarium naukowe poświęcone polityce społecznej, które odbyło się w Jedlni w dniach 25-27 września, 2011 r.

Przedsiębiorstwa w definicjach welfare state

- Definicje welfare state - już na poziomie tego, co definiowane mamy „państwo”
 - „W wąskim sensie, welfare state może odnosić się do **państwowych instrumentów dostarczania usług społecznych** (często ograniczonych do ochrony zdrowia, edukacji, mieszkalnictwa, utrzymania dochodu i społecznych usług osobistych). W szerszym ujęciu welfare state uznaje się za (1) **szczególny rodzaj państwa**, (2) **odrębną formę ustroju** (polity), (3) specyficzny typ społeczeństwa..., w którym **państwo interweniuje w procesy ekonomicznej reprodukcji i dystrybucji** w celu realokacji szans życiowych między jednostki i/lub klasy społeczne” (Pierson, 1998)
 - „... welfare states mają ważne, wspólne cechy; cztery najważniejsze z nich to (1) demokratyczny system polityczny, (2) w większości prywatna gospodarka, (3) **szeroki zakres programów publicznych** dających wsparcie pieniężne lub usługi na zasadzie uprawnienia (right) oraz (4) **aktywna rola państwa** w zarządzaniu gospodarką w celu osłabienia wahań cyklu gospodarczego i regulowania aktywności ekonomicznej” (Moon, 2004)

Przedsiębiorstwa w definicjach polityki społecznej

- W niektórych definicjach PS bezpośrednio wskazywano jej podmioty:
 - „Przez politykę społeczną rozumie się celowe oddziaływanie **państwa, związków zawodowych i innych organizacji** na istniejący układ stosunków społecznych, zmierzające do poprawy warunków bytu i pracy szerokich warstw ludności, usuwania nierówności społecznych oraz podnoszenia kultury życia” (Szubert, 1979)
 - Polityka społeczna jako ta „sfera działania **państwa oraz innych ciał publicznych i sił społecznych**, która zajmuje się kształtowaniem warunków życia ludności oraz stosunków międzyludzkich (zwłaszcza w środowisku zamieszkania i pracy)” (Rajkiewicz, 1998, s. 27)
 - „... polityka społeczna to działalność **państwa, samorządu i organizacji pozarządowych**, której celem jest wyrównywanie drastycznych różnic socjalnych między obywatelami, dawanie im równych szans i asekurowanie ich przed skutkami ryzyka socjalnego” (Auleytner, 2000)

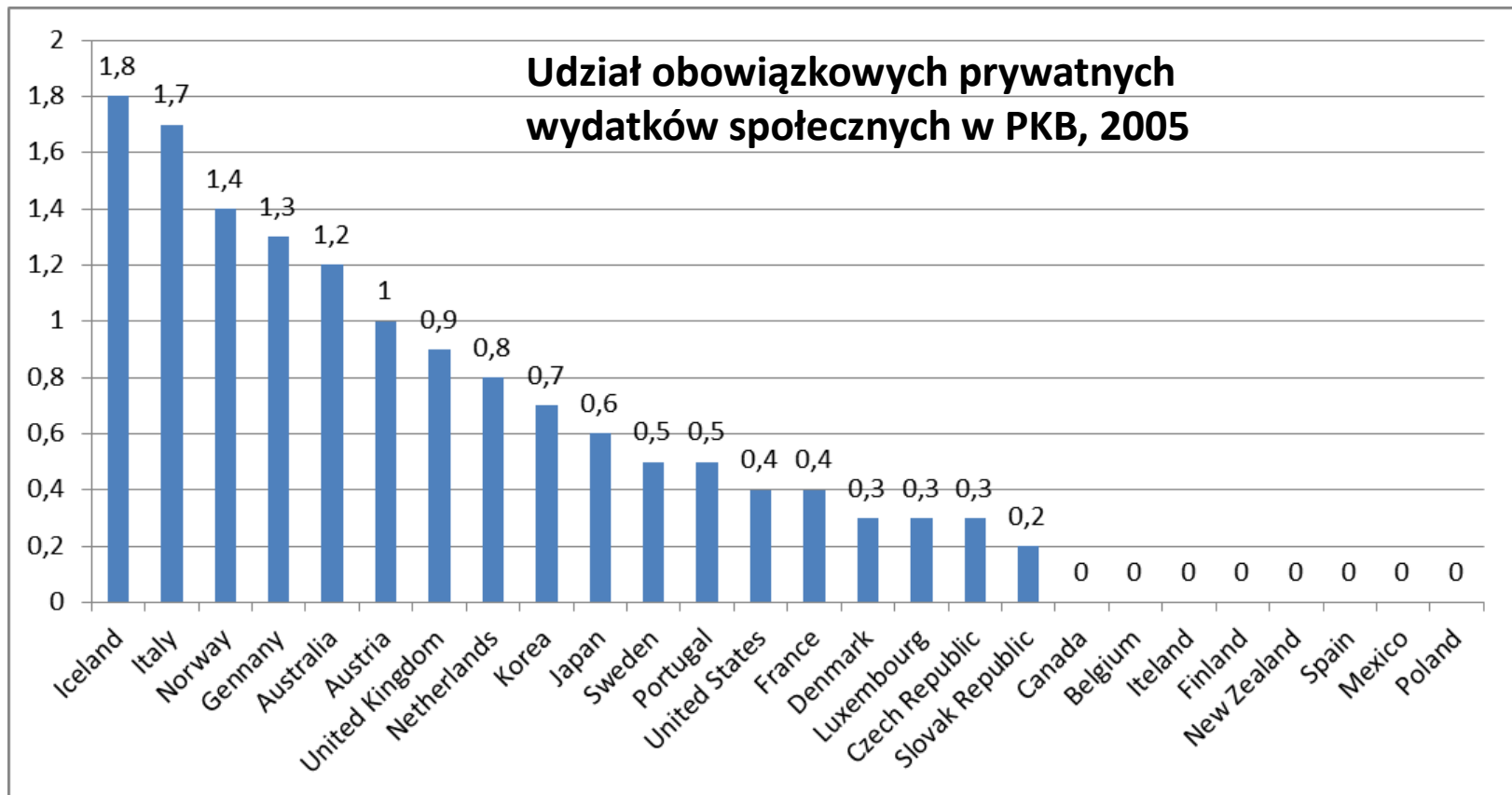
Wnioski 1

- W definicjach welfare state, w definicjach polityki społecznej pomijane są przedsiębiorstwa i ich działalność
- Brak przedsiębiorstw w tych definicjach oznacza, że ani one same, ani ich działalność nie są istotne w kontekście conceptualnego określenia welfare state i polityki społecznej

Pomiar polityki społecznej lub welfare state

- W popularnym wskaźniku wysiłku polityki społecznej uwzględniano tylko wydatki na świadczenia udzielane z pieniędzy publicznych
- Narzucony przez prawo prywatnym przedsiębiorstwom obowiązek udzielenia świadczeń z własnych środków sprawia, że możemy uznać to za część polityki społecznej
- Od niedawna w pomiarze wysiłku polityki społecznej uwzględniane są „obowiązkowe prywatne wydatki społeczne”, typowy przykład to wynagrodzenie chorobowe

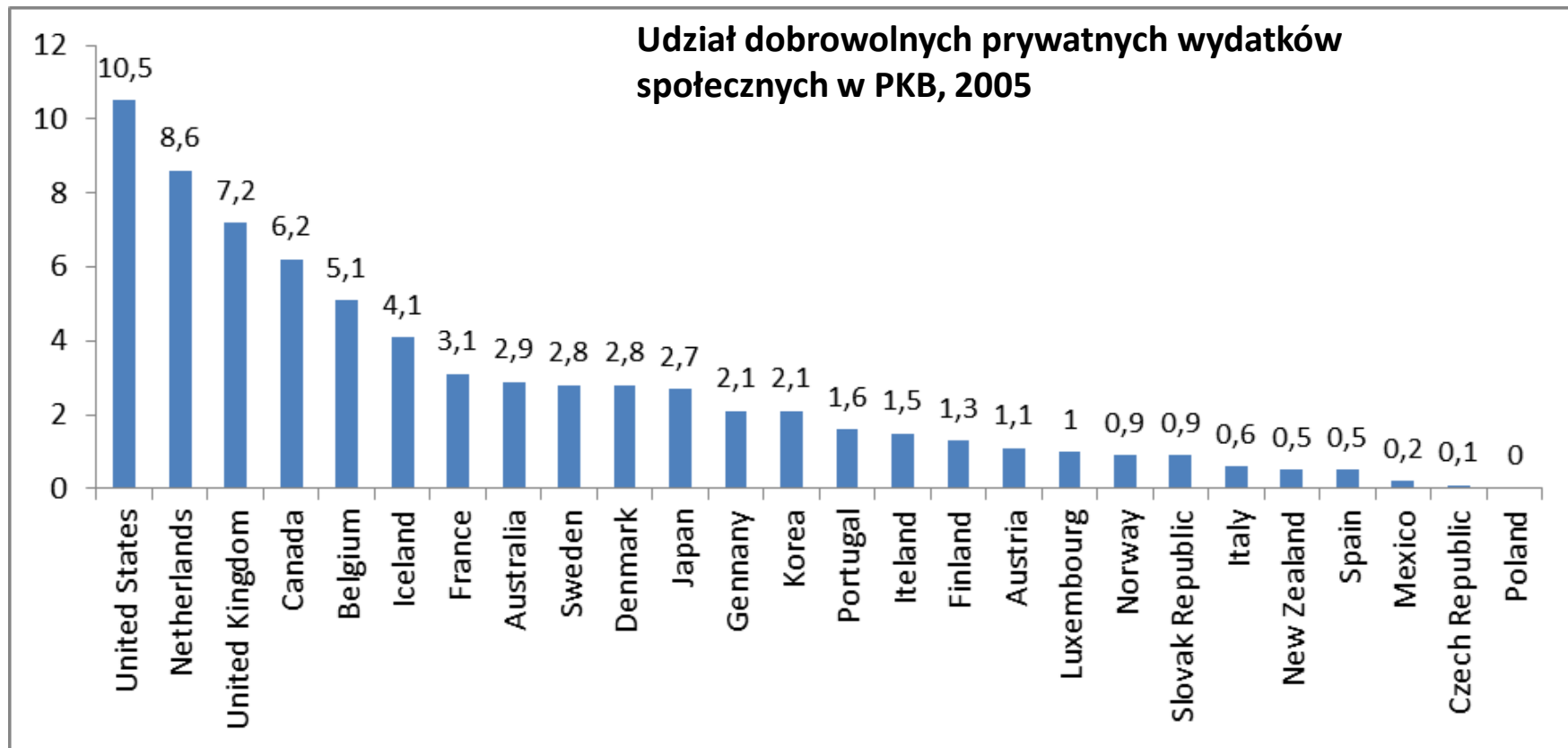
Obowiązkowe prywatne wydatki społeczne

Źródło: Ladaique, Adema, *How Expensive is the Welfare State?* 2009, oprac. własne.

Komentarz RSz: miejsce Polski może być poddane w wątpliwość, biorąc pod uwagę to, że Fundusz Pracy jest tworzony ze składek pracodawców, więc wszystkie jego wydatki moglibyśmy uznać za obowiązkowe prywatne. FP zarządzają, wypłaty z niego realizują jednak organy publiczne. Jest to problem klasyfikacji wydatków społecznych, gdy weźmiemy pod uwagę nie tylko to, kto zarządza funduszem i wypłaca świadczenia. Takie podejście spowodowałoby jednak możliwość zaliczenia dużej części wydatków społecznych do obowiązkowych prywatnych, gdyż pracodawcy płacą również składki na inne fundusze społeczne

Dobrowolne prywatne wydatki społeczne

Źródło: Ladaique, Adema, *How Expensive is the Welfare State?* 2009, oprac. własne.

Wnioski 2

- W dominującym do niedawna sposobie operacjonalizacji wysiłku polityki społecznej lub welfare state nie uwzględniano obowiązkowych lub dobrowolnych prywatnych wydatków społecznych
- Są jednak argumenty za tym, aby włączyć co najmniej obowiązkowe prywatne wydatki społeczne
- Włączenie w zakres pomiaru również dobrowolnych prywatnych wydatków społecznych też może być uzasadnione (np. ich możliwość może przewidywać prawo więc jest to rodzaj miękkiej interwencji)

Przedsiębiorstwo prywatne

- Definicja przedsiębiorcy z Kodeksu cywilnego
 - *Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna... prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową*
- Czym jest działalność gospodarcza?
 - *Działalnością gospodarczą jest **zarobkowa działalność** wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły*

Działalność zarobkowa

- Jak rozumieć pojęcie „działalność zarobkowa”?
 - Celem takiej działalności jest zarobek, czyli (za SJP)
 - ~~«zapłata za wykonaną pracę»~~
 - ~~«możliwość zarobienia pieniędzy»~~
 - «zysk osiągnięty z transakcji handlowej»
- Wniosek: działalność zarobkowa to taka działalność, która ma na celu zysk osiągnięty z transakcji handlowej

Odpowiedzialność przedsiębiorstwa prywatnego

- Odpowiedzialność jest relacją
 - X (podmiot odpowiedzialności – kto?) jest odpowiedzialny za Y (przedmiot odpowiedzialności, który jest pod kontrolą X – za co?) przed Z (instancja odpowiedzialności różna od X – przed kim?)
- Odpowiedzialność przedsiębiorcy
 - Przedsiębiorca (osoba fizyczna lub prawna) jest odpowiedzialny za swoją działalność zarobkową

Odpowiedzialność za działalność zarobkową

- Odpowiedzialność przedsiębiorcy za działalność zarobkową może znaczyć, że jest on odpowiedzialny
 - za to, że przynosi ona zarobek lub go nie przynosi
 - za coś innego niż zarobek, ale związanego z działalnością zarobkową, np. za skutki uboczne działalności zarobkowej, które mogą być dla innych
 - Negatywne
 - Pozytywne
 - Neutralne

Odpowiedzialność za skutki uboczne

1. Skutki uboczne możemy podzielić na negatywne i pozytywne, ale też na bezpośrednie i pośrednie
2. Skutki bezpośrednie występują w krótkim czasie i ich związek z działalnością zarobkową jest łatwy do uchwycenia
3. Odpowiedzialność za skutki uboczne bezpośrednie jest bardziej oczywista

Wnioski 3

- Trudno zaprzeczyć, że przedsiębiorca jest odpowiedzialny za swoją działalność zarobkową oraz jej bezpośrednie skutki uboczne
- Odpowiedzialność ex post służy do rozliczania przedsiębiorcy z jego działalności zarobkowej oraz jej bezpośrednich skutków ubocznych
- Odpowiedzialność ex ante powinna służyć do przewidywania i planowania działalności przedsiębiorcy, aby
 - Przynosiła ona jak największy zarobek
 - Miała jak najmniejsze bezpośrednie negatywne skutki uboczne

Spółeczna odpowiedzialność przedsiębiorcy

1. Idea społecznej odpowiedzialności podkreśla odpowiedzialność ex ante przedsiębiorcy za
 - Pośrednie skutki uboczne jego działalności
 - Nie tylko negatywne, ale i pozytywne skutki uboczne jego działalności
2. Przedsiębiorca może prowadzić inną działalność niż zarobkowa, np. charytatywną (lub ogólniej społeczną nie dla zysku), ale głównym przedmiotem jego odpowiedzialności jest „zarobek”

Działalność zarobkowa a działalność społeczna

- W uproszczeniu relacje między działalnością zarobkową (DZ) a działalnością społeczną (DS) przedsiębiorcy mogą być następujące
 1. DS ogranicza DZ (DS zmniejsza zysk)
 2. DS wzmacnia DZ (DS zwiększa zysk)
 3. DS jest niezależna od DZ (DS nie ma wpływu na zysk)
- Jeżeli chcemy zachować istotę przedsiębiorstwa i zachęcić przedsiębiorców do działalności społecznej najbardziej obiecująca jest droga 2 (przy założeniu, że jest możliwa)

Wnioski 4

- Nieufność wobec CSR bierze się z założenia, że działalność społeczna przedsiębiorcy musi być sprzeczna z jego głównym celem, a więc nie może jej prowadzić (jeżeli mówi, że prowadzi, to musi kłamać)
- Gdyby jednak było tak, że autentyczna działalność społeczna przedsiębiorcy może zwiększać jego zysk (np. w długim okresie), to sprzeczności nie ma i przedsiębiorca powinien ją prowadzić
- Tym, co umożliwia pozytywne połączenie działalności społecznej z działalnością zarobkową jest PR i marketing (w sensie upowszechniania prawdziwych informacji w atrakcyjnej i interesującej formie), przy założeniu, że ludzie chętniej zawierają transakcje handlowe z tymi, którzy mają społeczne akcenty w swoim wizerunku

Wstępna konkluzja

- Polityka społeczna wyrosła z założenia, że przedsiębiorca, który ma prowadzić działalność zarobkową nie będzie prowadził jednocześnie działalności społecznej
- Pierwszy poziom polityki społecznej polega na niezakazywaniu przedsiębiorcom działalności społecznej z oczywistymi ograniczeniami (np. konieczność wypłaty wynagrodzenia za pracę)
- **Drugi poziom polityki społecznej polega na takim zaprojektowaniu regulacji, aby przedsiębiorcy czuli się zachęcani do prowadzenia działalności społecznej, a jednocześnie, żeby ta ich działalność nie wypierała, ale wspierała i uzupełniała działalność organizacji społecznych**